

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРІОРИТЕТАМИ АГРАРНОГО РОЗВИТКУ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. П. Якобчук,

кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії
та інтелектуальної власності,
valentyna.iakobchuk@gmail.com,

С. В. Тищенко,

кандидат економічних наук, доцент,
kadiss@ukr.net,

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено напрями трансформації механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку в умовах інтелектуалізації сусільства.

Ключові слова: трансформація, публічне управління, пріоритети, аграрний розвиток, інтелектуальна економіка.

Необхідність трансформаційних змін в механізмі публічного управління аграрним розвитком України виявилась ще в ході кардинальних реформ 90-х років. Так, з 1992 року почався швидкий перехід аграрного сектору до ринку, що супроводжувалось реформуванням відносин власності та форм господарювання, лібералізацією системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, руйнацією командно-адміністративного механізму збуту та постачання в АПК, відміною державних дотацій для ряду сільськогосподарських виробників тощо. Такі дії публічної адміністрації, в особі уряду, за думкою вчених повинні були посилити процеси лібералізації господарської діяльності, сприяти зростанню юридичної та економічної самостійності аграрних підприємств, включенню механізмів ринково-

го саморегулювання, запустити активні інтеграційні процеси через кооперування та асоціювання працівників.

Але, на жаль, глибока та затяжна криза економіки України в цілому, спад всіх макроекономічних показників, різке скорочення дотацій та фінансування в аграрний сектор призвели до зворотного ефекту, стан сільської економіки став різко погіршуватись. Наслідки таких публічних дій в аграрній сфері сьогодні проявляється в поглибленні диспропорцій між підрозділами аграрного сектору, в різкому зниженні доходності галузі, в повальному дефіциті фінансових та кредитних ресурсів, в деградації і деспеціалізації агровиробництва, в зниженні відтворювального потенціалу АПК, в погіршенні рівня життя населення на сільських територіях.

Теперішнє сільське господарство втратило більшість ресурсів та джерел для економічного відтворення, перестало бути пріоритетною галуззю в бюджетному процесі, тому актуальними на теперішньому етапі структурних та технологічних трансформацій в галузі стає питання розробки принципово нового механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку.

Публічне управління пріоритетами аграрного розвитку повинно враховувати інституціональні зміни викликані децентралізацією завдань аграрної політики України, скорочення частки державного фінансування аграрного сектору, реформування територіальних громад, інноваційні та організаційні зміни в галузі. Сучасний механізм публічного управління аграрним розвитком повинен бути невід'ємним структурним елементом загальноекономічної стратегії держави, включати інноваційні форми і методи регулювання економіки та суспільних процесів на основі використання економічних законів, передових державних важелів та інструментів, правових норм і нових інституційних утворень.

Найважливішою функцією такого механізму є забезпечення ефективного процесу відтворення та збалансованого розвитку аграрної сфери, сільських територій, територіальних громад та людського капіталу. Ми вважаємо, що сучасне публічне управління в постіндустріальному суспільстві повинно враховувати також принципово нові процеси, що виникли у відносинах власності, включаючи її інтелектуальну складову, вплив наслідків технологічної революції, інформатизації та комп'ютеризації всіх сфер суспільного життя.

Впровадження нового механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку в інтелектуальній економіці це перехід від панування матеріальних чинників росту до факторів економічного зростання галузі, що базуються на широкому залученні передових інформаційних технологій та знань, інтелектуальної праці, що збільшить частку інтелектуального капіталу та сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу агровиробництва. Інтелектуальна компонента в сучасній аграрній економіці повинна розглядатись як комерційний актив, що сприятиме росту прибутковості та зниженню витратності агробізнесу, забезпечить творчість та креативність аграрної праці, зробить агровиробництво інноваційним і інвестиційно привабливими, сформує новий тип економічної та політичної влади, слугуватиме стратегічним ресурсом, що не має ознак вичерпності.

Визначення інтелекту основним пріоритетом в публічному управлінні аграрним розвитком сприятиме акумуляції в галузі наукових і традиційних знань, інтелектуальної власності та інтелектуального капіталу, що забезпечуватимуть максимум соціально-еколого-економічного ефекту.

Органи публічної влади в ході розробки стратегій аграрного розвитку визначаючи креативність як основний

пріоритет розвитку отримують якісно нову структуру вартості аграрного продукту яка зростатиме не за рахунок переважно матеріальних чинників, а завдяки широкому впровадженню НДДКР, інновацій в технологіях, та організації бізнесу, плануванні маркетинговою діяльністю (табл. 1). Наші дослідження показали, що впровадження нового механізму визначення пріоритетів публічного управління аграрним розвитком не можливе без узгодженості дій і потреб уряду, науки, освіти і громади.

Інтелектуальна власність, як невичерпний ресурс є основою сучасного публічного управління аграрним розвитком, використання цього ресурсу збереже для наступних поколінь земельні, лісові, водні та повітряні фактори, сприятиме розвитку людського капіталу.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика інтелектуального та фізичного капіталів

<i>Спільні риси</i>	<i>Розбіжності</i>
<ul style="list-style-type: none"> - інтелектуальний і фізичний капітал існують у формі запасу, що може створювати потік цінностей, що впливають на економіку; - виникають як результат вкладень ресурсів для виробництва; - інтелектуальний і фізичний капітал приносять своєму власникові прибуток; - піддаються моральному зношуванню; - вимагають витрат на свою підтримку	<ul style="list-style-type: none"> - інтелектуальний капітал має нематеріальну природу; - фізичний капітал є результатом дій у минулому, інтелектуальний капітал здебільшого орієнтований у майбутнє; - основою для оцінки фізичного капіталу є понесені витрати, для оцінки інтелектуального капіталу - вартість, що буде створена в процесі його майбутнього використання

Джерело: [1, с. 12].

Історичний досвід протягом багатьох століть відображає високий потенціал креативності аграрної економіки України, що стала світовою колицкою трипільської та пермакультури, нових агротехнологій, форм організації та

кооперації являлась плацдармом для реалізації Кондратьєвських, Чайновських, Столипинських та інших моделей розвитку і тепер зберігає позитивну динаміку нарощування інтелектуального потенціалу яким потрібно вміло управляти.

Трансформація пріоритетів публічного управління аграрного сектору повинна поставити крапку на віковій дискусії по визначенню цілей аграрної політики. Так, роками точилась дискусія серед науковців і практиків, як будувати «дерево цілей» зверху, виходячи з домінанти інтересів держави в цілому, чи «знизу» враховуючи ресурсні можливості аграрного сектору. Імено, креативний аграрний розвиток при м'якій системі мотивації зовнішнього публічного впливу забезпечить органічне поєднання інтересів господарюючих суб'єктів, держави і соціуму. Визнання пріоритетом цілей вищого порядку, в попередніх моделях публічного управління, сприяв утвердженню в суспільстві експлуатаційного і егоїстичного ставлення до аграрної сфери вимагаючи від неї якісного і доступного продовольства при ігноруванні реальних інтересів самих аграріїв. А пріоритет цілей нижчого порядку перетворював, за часів командної економіки, аграрний сектор в нескінченно поглинаючу малоефективну агросистему. Світовий досвід та наукові думка підтверджує, що тільки інтелектуальна економіка, у якій творчий процес стає домінуючим та важливішим за економічний егоїзм та прагнення максимізації прибутків сприяє гармонізації потреб і інтересів всіх учасників агросистеми.

В цих умовах, відпадає необхідність грубого адміністративного втручання в діяльність агросистеми, завдання публічного управління зводиться до корекції і м'якої зовнішньої мотивації через розробку та впровадження державою стандартів якості, регулювання трансферу інновацій, заохочення патентування і сертифікації, закріплення геог-

рафічних зазначень за сільськогосподарськими виробниками, провадження справедливої податкової, кредитної, інвестиційної, соціальної політики. Центром публічного управління агросистеми в новій економіці повинна стати аграрна освіта та наука, інтелектуальна праця та креативний аграрій.

Список використаних джерел:

1. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: підр. : 3-тє вид., перероб. та доп. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : ЦУЛ, 2017. – 504 с.
2. Кондратьевские волны: Длинные. и среднесрочные циклы Отв. ред. Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев. – Волгоград: Учитель, 2014. – 360 с.
3. Чайанов О. В. Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации / О. В. Чайанов. – 1919.
4. Чайанов О. В. О сельскохозяйственной кооперации. / О. В. Чайанов. – Саратов, 1989.
5. Якобчук В. П. Економічна теорія: навч. посіб. / В. П. Якобчук. – Житомир: ПП «Рута», 2012. – 316 с.